

foto: Ad Sommenans

Blauwe dennenprachtkever in stormhout – nieuw fenomeen

— Leen Moraal, Alterra

Tijdens de zware storm van 18 januari 2007 zijn veel bomen omgewaaid. Alterra heeft een veldonderzoek uitgevoerd naar de ontwikkeling van insecten in stormhout van grove dennen. Daarbij troffen we onder de schors van gestreken bomen massaal larven van de

blauwe dennenprachtkever aan. Dat is nogal opzienbarend omdat deze kever pas sinds 1997 in Nederland sporadisch aanwezig is. De kever kan staande bomen laten afsterven - wat kunnen we in 2008 verwachten?

De Blauwe dennenprachtkever is ongeveer 8-11 mm lang.

De storm heeft plaatselijk grote hoeveelheden dood hout opgeleverd. Maar wat is de meerwaarde van al dit dode hout voor de biodiversiteit van de entomofauna en zijn er effecten op plaaginsecten? Voor antwoorden op deze vragen heeft Alterra in het kader van het LNV-hulpdeskproject 'storm en bosbeheer' in augustus 2007 een kleinschalig onderzoek uitgevoerd. In bospercelen van Staatsbosbeheer te Nunspeet en Vierhouten onderzochten we verschillende plots met veel en weinig stormschade. Van 27 gestreken bomen werden twee brede stroken schors van elk 50 centimeter lengte verwijderd waarbij naar insecten en larvengangen werd gezocht. We hadden verwacht vooral de karakteristieke broedpatronen aan te treffen van de dennenscheerder, *Tomicus piniperda*, maar die waren er maar heel weinig. Vreemd genoeg vonden we bij veel bomen onder de schors lange slingerende gangen met daarin platte larven. Deze konden op het eerste oog niet worden thuisgebracht.

Blauwe dennenprachtkever recent in Nederland

Bij nader onderzoek bleek het te gaan om een massaal voorkomen van de blauwe den-

Omgewaaide dennen bij Nunspeet. Bij een aantal proefbomen is schors verwijderd.

nenprachtkever, *Phaenops cyanea*. En dat terwijl pas in 1997 voor het eerst in Nederland (Leenderbos) enkele exemplaren van deze kever zijn gevonden. De afgelopen jaren zijn nog enkele kevers gevonden bij Elspeet, Vught, Weerterbos en op de Hoge Veluwe.

In de onderzoeksplots waren de larvengangen vooral onder de minder dikke schors, ongeveer 4 meter vanaf de stamvoet te vinden. De lengte van de witachtige larven varieerde van 10 tot 24 mm, waarbij de kleinere exemplaren vooral in het versere hout zaten. Mogelijk zijn de eitjes daar op een later tijdstip gelegd of verloopt de ontwikkeling in vers hout langzamer. Opvallend is dat bijna alle larven in bomen op warme onbeschaduwde stormvlaktes zijn gevonden en veel minder in omgewaaide bomen in staande koele schaduwrijke opstanden.

Levenswijze

De volwassen blauw- tot groenmetallic gekleurde kever heeft een lichaamslengte van 8-11 millimeter en vliegt in juni en juli. Het is een warmteminnende soort die een sterke voorkeur heeft voor staande bomen aan zuid(west)randen van open opstanden. De eitjes worden in de schorsspleten gelegd. De uitkomende larven vreten zigzaggende gangen, die met een toenemende groei van de larve breder en langer worden. De gangen van jonge larven zijn

moeilijk te vinden, men moet met een scherp voorwerp de verse bast laagje voor laagje verwijderen om ze te vinden. Uiteindelijk worden de gangen 8-10 millimeter breed en ongeveer 30 centimeter lang. Deze gangen zijn gevuld met boormeel en daarmee te onderscheiden van de met spaantjes gevulde boktorgangen. De tot 28 millimeter lange larven zijn wit, plat en gesegmenteerd, pootloos en daardoor weinig bewegend. Ze overwinteren, afhankelijk van het klimaat, een- of tweemaal als larve in een in de schors of hout uitgeknaagd kamertje, de popwieg, waar in het voorjaar de verpopping plaats vindt. De eenjarige generatie komt vooral voor bij liggende en staande bomen op zonnige warme plaatsen. De jonge kevers verlaten de boom via een D-vormig uitvlieggaatje. Ze zitten graag op de stammen te zonnen maar zijn zeer beweeglijk en moeilijk te benaderen.

De blauwe dennenprachtkever komt voor in grote delen van Azië en Europa. Vooral uit Zuid- en Oost-Europa komen regelmatig meldingen over aantastingen bij levende verzwakte bomen. In Polen is de kever een van de belangrijkste plagen van dennen die verzwakt zijn door insectenvraat, wortelschimmels, milieuvervuiling en bosbranden. Vooral droogte is een belangrijke risicofactor omdat dennen dan een minder goede harsproductie hebben. Vitale dennen zijn minder gevoelig omdat ze de

jonge eilerven kunnen 'uitharsen'. Maar door aanwezigheid van veel stormhout kan een overmacht aan kevers ontstaan waardoor ook vitale staande bomen het loodje kunnen leggen.

Vinger aan de pols

Het is nog de vraag welke effecten de grote aantallen jonge uitkomende kevers in de komende jaren op de staande bomen aan de randen van stormvlaktes in Nunspeet en andere locaties kunnen hebben. Een eventuele droge zomer in 2008 kan de staande bomen in bosranden verzwakken en keveraantastingen induceren. Veel omgewaaide bomen hebben wortelcontact en een nog groene kroon. Ze zijn in 2008 mogelijk nog geschikt als broedboom voor nieuwe generaties kevers, waardoor nog grotere dichtheden kunnen ontstaan. Het is een goede zaak om dit, voor Nederland nieuwe, fenomeen te volgen. Alterra zal de proefplots in Nunspeet de komende twee jaar in de gaten houden. Maar voor informatie over eventuele andere locaties zijn we afhankelijk van de beheerders. Men wordt van harte uitgenodigd om waarnemingen over het voorkomen van larven of kevers in liggende of staande bomen door te geven aan de auteur.

leen.moraal@wur.nl of 0317-485820

Jonge zigzaggende larvengangen van de blauwe dennenprachtkever.

foto's Leen Moraal

De gesegmenteerde larven van de Blauwe dennenprachtkever.